

KAPellen en KRuisen

nummer 43

juli 2009

Een boeiende contactdag in Hoensbroek

Op zaterdag 18 april mocht onze Stichting weer een verheugend groot aantal vrijwilligers op de jaarlijkse Contactdag ontvangen, die deze keer in het Zuid-Limburgse Hoensbroek plaatsvond.

De Contactdag is in het leven geroepen om de vele lokale organisaties en veldwerkers die zich inzetten voor het behoud en onderhoud van kruisen en kapellen te informeren over de activiteiten van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg (SKKL) en om hen in een informele sfeer de ruimte te bieden bij te praten en nieuwe contacten te leggen.

De Grote Sint Jan

Foto: Jan Jansen (Nuth)

Kleine en Grote Sint Jan

In de 'Kleine Sint Jan' gaf Bernard Grothues (bestuurslid van de heemkundevereniging van Hoensbroek) een inkijkje in de boeiende geschiedenis en het interieur van dit eeuwenoude kerkje, waarna Sander van Daal (freelance architectuurhistoricus) een presentatie en rondleiding verzorgde in de "Grote Sint Jan".

Deze monumentale kerk in hartje Hoensbroek, die in 2006 haar eeuweest mocht vieren, beschikt over een prachtige collectie schilderijen van de hand van de Roermondse kunstschilder Jean Thoolen (1889-1945).

Het hoofdaltaar laat vier taferelen zien uit het leven van Christus en in de zijbeuken van de kerk bevinden zich de kruiswegstaties van Thoolen.

In zijn boeiende presentatie ging Sander van Daal uitgebreid in op de geschiedenis van de kruisweg in zijn algemeenheid, waarna hij inzoomde op het werk van Jean Thoolen en de prachtige manier waarop dat in Hoensbroek aansluit op de architectuur van de 'Grote Sint Jan'.

Wiel Oehlen

Rondleidingen

Na een informatieve bijeenkomst in hotel Amecitia, waarin kapelaan van Kan de aanwezigen namens de Parochiefederatie Hoensbroek welkom heette en Koos Swinkels (de voorzitter van de SKKL) stil stond bij de belangrijkste activiteiten van de stichting, verzorgde de plaatselijke heemkundevereniging rondleidingen in de twee mooiste religieuze monumenten van Hoensbroek: de Kleine en de Grote Sint Janskerk.

De deelnemers aan de Contactdag voor de Kleine St. Jan.

Foto: Ed van Gelder

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475)386 781

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
57.62.20.159
(IBAN: NL58 ABNA 05762 20 159)

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie

B.H.H. Brader (eindredactie)
W.J.H. Oehlen

Donateurs
minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen
€ 10,- per jaar

ISSN 1875-1644

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

BISDOM ROERMOND

Een bijzonder kapelletje op Tenerife?

Wereldwijd zijn er heel wat objecten, die kapel worden genoemd. Een sluitende definitie is echter nooit gemaakt. Een religieus monument op Tenerife liet bij mij weer eens de vraag opkomen: is dit nu wel of niet een kapel. De aanleiding tot het plaatsen van het object is in elk geval bijzonder.

23 januari 2007

Tenerife is het grootste eiland van de archipel die bij ons bekend staat onder de naam Canarische Eilanden. In het midden ligt de met 3718 meter hoogste berg van Spanje (!), de Teide. Belangrijkste bron van inkomen is het toerisme. En toeristen kunnen er nagenoeg al hun wensen in vervulling laten gaan. Duiken is er een populaire sport.

Zeemansgraf

Het eiland kent nogal wat grotten onder de zeespiegel. Het zich daarin begeven zonder begeleiding wordt ten stelligste ontraden. Maar soms denkt iemand dat het niet zo'n vaart zal lopen en gaat toch alleen de diepte in. Zo ook een lid van de duikersclub in Los Cristianos, een havenplaatsje in het zuiden van het eiland. Het binnengaan van een der grotten werd hem fataal. Verdwaald raakte zijn zuurstof op en een zeemansgraf werd zijn deel. Het ongeluk werd geen wereldnieuws maar voor de lokale bevolking was de impact enorm.

Beeld

En als iets leeft onder de mensen dan komen ook ideeën om iets ter nagedachtenis te doen. Besloten werd om een beeld te maken en dat op de bodem van de haven te plaatsen. Aan de beeldhouwer Juan Carlos Martin werd opdracht gegeven tot het maken van een beeld voorstellende de Virgen del Carmen, schutpatrones van vissers en zeevaarders.

Afgezonken

Op 4 september 2005 om 10 uur in de ochtend werd begonnen met het transport van het 600 kilo wegende beeld vanaf de kerk naar de haven. Twee uur later zette een kraan het beeld op de vissersboot Angelina die vervolgens koers zette naar een plaats ter hoogte van de grot Juanito, genoemd naar de omgekomen duiker. Daar werd het beeld 40 meter diep op de zeebodem afgezonken. Het stenen beeld, aan de onderkant verzwaard met een ijzeren constructie veroorzaakte bij haar onderdompeling een flinke golf die de vissersboot deed wankelen. Maar gelukkig viel niemand overboord.

Paella

Enmaal terug in de haven werd het geheel afgerond met het verorbere van een enorme paella. Ter herinnering aan deze gebeurtenis staat op de kade van de haven van Los Cristianos een rotsblok met een afgeplatte zijde waarin een nis is uitgekapt. In die nis staat, achter glas, een replica van het afgezonken beeld. Op de eerste foto, genomen op 23 januari 2007, ziet alles er nog maagdelijk uit. Op foto twee, genomen op 10 februari 2009, is duidelijk te zien, dat de behoefte aan herdenking zorgt voor de nodige opluistering van het beeld.

Maar is het nu wel of niet een kapelletje?

Ed van Gelder

10 februari 2009

Herinneringen aan een verdwenen memoriekruis in Retersbeek

Het inmiddels verdwenen kruis in Retersbeek

Foto: Jan Jansen (Nuth)

Al van jongs af aan fiets ik gemiddeld een paar keer per week over Weustenrade, Retersbeek en Voerendaal naar Heerlen. Van de rust van het Zuid-Limburgse heuvelland naar de drukte van de voormalige Oostelijke Mijnstreek, die zich tegenwoordig onder de naam 'Parkstad Limburg' dapper op de kaart probeert te zetten. En 's avonds peddel ik dan weer boordevol indrukken, geluiden en de meningen van andere mensen terug, op zoek naar mijn dorpse rust.

Na zoveel jaren kan ik die route inmiddels wel dromen: de slingerende wegen door de ongerepte velden, het schilderachtige Weustenrade met zijn dorpscafé en Mariakapelletje, de langgerekte witte boerderijen van Retersbeek en vlak voor de bebouwde kom van dit dromerige gehucht een nietig memoriekruisje in de berm, met de tekst 'H. Moonen, geb. 1863, overl. 1896'.

Uit mijn kindertijd herinner ik mij het verhaal van mijn vader, dat ter plaatse een boerenknecht is verongelukt, nadat hij er door een op hol geslagen paard met wagen was aangereden.

In het pas verschenen boekje 'Golvend Heuvelland' van de hand van Chris Willems las ik dat dit kruisje hier is geplaatst 'ter nagedachtenis aan H. Moonen, die zou zijn overleden aan een epilepsie-aanval'.

In 1998 verscheen het boek 'De Ridders van Retersbeek, Historie en Dorpsverhalen', waarin de auteur Huub Claessens ook bij dit memoriekruisje stilstaat:

'Harie Moonen uit Weustenrade werkte als brouwersknecht bij de familie Lincens, die in een van de eerste woningen van Retersbeek een bierbrouwerij hadden. Toen hij op een avond naar huis ging, werd hij niet goed en ging hij op de graaf langs de weg zitten. Hij viel voorover en kwam met zijn hoofd in de greppel terecht, die

gevuld was met water en verdronk. Hij was pas 37 jaar. Ze zeiden dat hij de vallende ziekte had en anderen meenden dat je het kon krijgen als je in de brouwerij werkte'.

Welk verhaal klopt? Ik weet het niet. Wat ik wel weet: het memoriekruisje ter nagedachtenis aan Harie Moonen is verdwenen. Op de plek waar het tot voor kort stond, groeit nu alleen nog maar onkruid. Uit navraag bij een buurtbewoner leid ik af, dat het onlangs door een of meerdere anonieme vandalen uit de grond is gerukt en meegenomen.

Al van jongs af aan sloeg ik, als ik langs dit monumentje fietste – naar het voorbeeld van mijn ouders – altijd een kruisje. Dat doe ik nog steeds, maar sinds kort omdat hier geen memoriekruisje meer staat.

Wiel Oehlen

“Herjod sjuts ozze wienberg”

Wie op die vroege maandagmorgen in mei achter om de gebouwen van Rolduc zou zijn gelopen, had daar achter een hoge haag een vijftiental nijvere lieden aangetroffen, in de wijngaard op de berghelling aan het werk. Het is die dag koud, maar zonnig, de wereld ligt er fris bij. Een romantische aanblik, die mannen en vrouwen, op gevorderde leeftijd, die met de schoffel het onkruid onder de wijnstokken aanpakken. Een enkeling is met een snoeischaar bezig de onderste uitlopers van de wijnstokken af te snijden.

In een hoek van de wijngaard staat een fraai gietijzeren kruis met daarop de tekst “Herjod sjuts ozze wienberg”. De Christusfiguur is goudkleurig geverfd. Het kruis blijkt afkomstig van het oude kerkhof bij de Lambertuskerk in Kerkrade en sierde ooit een graf. Nu beschut het een wijngaard. De christelijke symboliek is volop aanwezig.

Herjod

Pauze

De idylle wordt plots wreed verstoord: een motormaaier is ingezet om het gras kort te krijgen. En het jankend geluid van een bosmaaier maakt de herrie compleet. De lieden in de wijngaard kijken er niet van op.

Dan is het tien uur. De werkers zijn vanaf negen uur bezig en besluiten tot een pauze. Men strijkt neer op een paar banken en maakt het zich gemakkelijk.

Winzer Eurode

Het blijkt hier te gaan om de Winzer Eurode, een groep van een kleine dertig vrienden en vriendinnen uit Kerkrade en omgeving, die tien jaar geleden zo'n 500 wijnstokken hebben geplant. Sjra Coenen, die als Opperwinzer door het leven gaat, zegt, dat de Regentdruif, die in de 0,2 ha grote wijngaard is aangeplant, wel zo'n 600 kilo druiven oplevert. Tel er 10 % bij en je hebt het

aantal flessen. Niet minder dan 660 flessen levert de wijngaard in een goed jaar dus op.

Mayschoss

Er bestaat een goede relatie met de Winzergenossenschaft in Mayschoss, een plaatsje aan de Ahr op ongeveer 100 km van Rolduc. Van deze Genossenschaft worden waardevolle adviezen ontvangen, terwijl tevens gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden aldaar om de druiven te persen en de wijn te bottelen.

De flessen krijgen een speciaal etiket, waarop de oude abdij van Rolduc is afgebeeld.

Diverse flessen

Het gezelschap, dat op de banken is neergestreken, verkeert in een goede stemming. Er worden sterke verhalen verteld en het glas wordt geheven. Er zijn inmiddels diverse flessen wijn opengetrokken, waarvan de kwaliteit uitgebreid wordt besproken. Tegen elf uur zijn de meesten weer aan het werk. De arbeiders in de wijngaard. De Christus op het kruis kan men mild zien glimlachen ...

Ben Brader

Pauze

Twee nieuwe wegkruisen in Vaesrade, gemeente Nuth

Tijdens de sacramentsprocessie van 17 mei jl. heeft pastoor Jacobs van de St. Servatiusparochie in Vaesrade twee nieuwe gietijzeren wegkruisen ingezegend.

Deze nieuwe wegkruisen zijn aanleiding geweest om vanuit de parochie een comité te vormen, welk tot doel heeft om bijvoorbeeld kruisen, die vrijkomen door het ruimen van oudere graven op de plaatselijke begraafplaats, een nieuwe en waardige plaats in het dorp te geven. Het comité wordt gevormd door Lei Lemmens, Frans Ekelhoff, Harrie Bemelmans, Eugène Spijkers en Huub Zeijen.

Eén van de twee "nieuwe" kruisen is afkomstig uit de tuin van de familie Kubben - Bruls, Tulpstraat 45. Door verhuizing van de familie naar elders is het comité in het bezit gekomen van dit fraaie kruis.

Het is geplaatst op de hoek Vaesraderweg - Vaesrade.

Het tweede kruis is afkomstig van een geruimd oud graf en is geplaatst op de hoek Vaesrade - St. Servatiusstraat naast het marktpleintje.

Foto's en tekst : Jan Jansen (Nuth)

De boer

" De afgelopen tijd is voor ons niet geweldig geweest. De strenge vorst deze winter heeft me bijna de das omgedaan. Ik had vijf hectaren prei staan. Die is allemaal bevroren. Ik heb alles zo onder kunnen ploegen.

Ik moet het toch steeds meer hebben van mijn vee. Ik heb nu 80 melkkoeien en ik zou er eigenlijk nog wel wat meer willen hebben. Maar ja met die quotaregeling kun je niet uitbreiden. Voorlopig althans, want in 2015 wordt de hele regeling eindelijk afgeschaft. Dat heeft Europa besloten. De natuurbewegingen zijn natuurlijk weer tegen, maar deze keer gaat de zaak toch door.

Mijn landbouwgrond heb ik zo efficiënt mogelijk ingericht. Toen ik de boerderij overnam van mijn vader, had ik alleen maar kleine perceeltjes. Die lagen gelukkig wel naast elkaar, maar waren gescheiden door meidoornhagen. Op zich is dat voor het landschap wel mooi, maar het kost dan veel tijd om het land te bewerken.

Een paar jaar geleden heb ik al die heggen er uit getrokken en daardoor heb ik nu een aaneengesloten gebied van zo'n 500 bij 500 meter. Dat schiet lekker op met het ploegen: je trekt voren van een halve kilometer. Da's mooi werk, om die voren dan kaarsrecht te krijgen. Er is nu nog één probleem. Aan de rand van mijn akker staat een veldkapelletje. Dat staat ongeveer een meter of tien in mijn akker. Ik moet er met de tractor steeds om heen rijden en waar die kapel staat kan ik nu eenmaal niets verbouwen.

Ik heb wel eens gedacht om er - zogenaamd per ongeluk - tegen aan te rijden en het bouwsel dan af te breken, maar dat leek me bij nader inzien toch wel erg grof. Mijn moeder was nogal aan dat Annakapelletje gehecht en ging er vaak naar toe om er bloemen neer te zetten.

Iemand hier uit het dorp, die de kapel tegenwoordig verzorgt, zei me laatst, dat dat kapelletje eigenlijk het enige authentieke in het landschap is. Zeker ook, omdat er rond de kapel alleen maar mais staat.

Er is kortom reden genoeg om de kapel toch maar mooi te laten staan."

De volkscultuur, niet weg te seculariseren?!

Deel 2 *

Gun de volksvrome mens toch zijn, ook al is dat een eenvoudig geloof!

Zo wierp ik op aan het slot van mijn eerste bijdrage over de volksreligiositeit. Op z'n Limburgs gezegd: "Loat dae miens toch in zien waeze!" Kardinaal Danneels, die ik in die eerste bijdrage ruim citeerde, meent er goed aan te doen om ons een goede raad te geven, juist omdat wij met ons werk van en voor Kruisen en Kapellen zo begaan zijn met de volksreligiositeit. Het is onze taak dat vele goede dat in eeuwen tot stand gebracht is zo zorgvuldig mogelijk te behoeden. Maar dat is misschien alleen maar zinvol, als we het ook op een betekenisvolle manier kunnen doorgeven naar de komende generaties. En zo vraagt de kardinaal ons om te helpen bij het "evangeliseren" van de volksreligie.

In mijn werk als pastor van een verpleeghuis heb ik leren begrijpen wat kardinaal Danneels daarmee wel en niet bedoelt. Hij bedoelt daarmee niet, dat de volksvrome mens "bepreekt" of "bekeerd" moet worden: inderdaad: loat dae miens in zien waeze! Wat hij wél bedoelt is (onder meer): voorkom onnodige teleurstellingen en probeer met al die uitingen van het religieuze erfgoed bakens uit te zetten van religiositeit, die ook de hedendaagse en toekomstige mens draagt door de wederwaardigheden van zijn en haar leven.

Do-ut-des-geloof

En met teleurstellingen bedoel ik – als voorbeeld – wat mij ooit in een gesprek met de echtgenote van een van onze bewoners werd toevertrouwd: "... Nu zijn mijn man en ik al vele jaren in de meimaand iedere zondag naar de Kapel in 't Zand in Roermond gegaan Waarom moest hem dan deze beroerte treffen! Wat stelt dat dan allemaal nog voor!?!...." Dat is eigenlijk heel herkenbaar. Men noemt dat wel een "do-ut-des-geloof": ik geef opdat jij geeft! Het is 't op een akkoordje gooien met Onze Lieve Heer, met Sint Antonius, Sint Rochus, of, sterker nog: bij Hem en zijn Heiligen iets afkopen of zelfs afdwingen. En dat lijkt maar al te vaak tot ernstige teleurstellingen. Het plaatsen van een hagelkruis, het bouwen van een Jacobuskapelletje ... het zijn geen totempalen, magische "bliksemafleiders".

Bijgeloof

Met dit, laten we het maar onomwonden zo benoemen, bijgeloof heeft – vermoed ik – de gesecculariseerde mens voorgoed afgerekend. En zo niet, hij of zij zal zich dan door "het geloof" vaak pijnlijk in de steek gelaten voelen, omdat "verhoring" is uitgebleven.

Daartoe zou het dienstig zijn dat wij in ons werk van het behoud van zoveel religieus erfgoed in Limburg die vele, vele uitingen van volksreligiositeit niet alleen "presenteren" als

Rochuskapel Thorn

monumenten van esthetische, maar ook als bakens van een volwassen en aansprekend geloof "evangeliseren".

Want hier past dan het begrip "evangeliseren" dat kardinaal Danneels aanreikt. Dan draai je de betekenis van zo'n monument om: het staat er niet ten dienste van jouw levensplan, maar om je te helpen, om je ertoe op te roepen jouw leven in te voegen in Gods plan. Al die monumentjes en monumenten zouden dan op de een of andere manier een vertolking moeten proberen te zijn van die mooie woorden van Maria die zij sprak toen er tijdens de bruiloft in Kana geen wijn meer was: "Doe maar wat Hij (Jezus) u zeggen zal!"

Rochus

Hoe kun je dat bereiken? Plaats bijvoorbeeld bij de Rochuskapel een korte uitleg over het leven van deze heilige, vertel dat hij al vele eeuwen aangeropen wordt tegen veeziekten maar vertel vooral óók wat zijn inspiratiebron was om die mens te worden die hij geworden is; dan kom je altijd onvermijdelijk uit bij een aspect uit het leven van Jezus van Nazareth en de oproep Hem daarin na te volgen. Dat maakt jouw leven niet een van zorgen en onraad gevrijwaard, maar wel gedragen en erg zinvol leven. Want ook Rochus ging het niet om Rochus.

Zo blijven al die vele monumenten zinvolle bakens ook voor de mensen die na ons komen en zal men ons – es God beleef - nog dankbaarder zijn goede beheerders te zijn geweest.

Wim Clout

*) Deel 1 verscheen in het vorige nummer van "Kapellen en Kruisen"

Inzegening EK-kruis

Bisschop Lindanussingel Roermond

Het Paul Vinckenkruis

Onder een zwak zonnetje trad, de Limburgse traditie getrouw, fanfare St. Cornelius van het Katoenen Dorp vanuit haar naburige verenigingslokaal aan voor de inzegening van het kruis aan de Bisschop Lindanussingel. In een voorgaand artikel heeft schrijver dezès uitvoerig stil gestaan bij de maker van het nieuwe corpus, de kunstenaar Paul Vincken¹.

Leen van Marion, voorzitter van Rura, heette iedereen welkom en wel speciaal kunstenaar Paul Vincken en zijn vrouw Cora. Van Marion schetste in het kort de recente geschiedenis rond dit kruis. Middelen om het totaal vernielde corpus van kunstenaar Jules Rummens te vervangen had Rura niet. Paul en zijn vrouw Cora waren de redders in de nood en boden aan om pro deo een nieuw corpus te maken.

Het bestuur van Rura, de leden van de fanfare en een kleine groep belangstellenden konden vandaag het prachtige corpus van Paul aanschouwen.

Na het uitspreken van een inleidend woord zegende emeritus-pastoor J. Vleeshouwers het kruis in. Hij deed dit eerder ook al met het Jules Rummenskruis op deze plek. Omdat de voorganger van dit kruis in de omgeving bekend stond onder de naam van de kunstenaar stelde voorzitter Van Marion voor het nieuwe kruis voortaan te noemen het "Paul Vinckenkruis".

Na het aanbieden van een envelop aan de voorzitter van de fanfare, aan Paul Vincken en bloemen aan zijn vrouw, besloot fanfare St. Cornelius de korte plechtigheid met feestelijke muziek.

Dat dit corpus tot in lengte van dagen de stormen van de tijd moge doorstaan.

Harrie Knoors

¹ Harrie Knoors, Een nieuw corpus voor het kruis aan de Bisschop Lindanussingel in Roermond. In: Kapellen en Kruisen, nummer 42, april 2009, blz. 7.

De inzegening door emeritus-pastoor Vleeshouwers

Jarige versiert Brunssum

Hoe vier je een tienjarig bestaan (2 juni) van een Heemkundevereniging? In Brunssum was dat aanleiding tot verschillende bijeenkomsten waarin allerlei ideeën konden worden geopperd. Om die vervolgens weer onder de tafel gemoffeld te zien worden. Goed, een tentoonstelling was het minste wat we konden doen en die kwam er dus (7 juni). Opmerkelijk was echter dat tijdens het overleg een punt naar voren werd gebracht waarover iedereen het van meet af aan eens was. Vanuit de werkgroep Kruisen kwam namelijk de suggestie om alle 26 kruisen in Brunssum te gaan voorzien van een bloemenkrans.

De knutselclub aan het werk; vlnr Frans Cals, Ed en Leny van Gelder

Communiekrans

Omdat vijf kruisen al door vrijwilligers worden onderhouden en zijn voorzien van een krans moesten toch nog 21 exemplaren worden gemaakt. Contact werd gezocht met de oudste vrijwilligster. Zij verzorgt al jarenlang het kruis op de hoek Raadhuisstraat-Dorpstraat en had dat zojuist voorzien van een "communiekrans". Zij zou haar kennis over hoe je een goede krans moet maken wel willen overdragen aan vier nieuwelingen in het vak. Helaas kon de "les" vanwege de gezondheid van de "juf" op het laatste moment niet doorgaan. Maar we mochten de communiekrans wel even van het kruis halen om te kijken hoe deze in elkaar zat.

Frans Cals als veldwerker

Knutselclub

Op een zonnige dag werd, na een grondige bestudering van het voorbeeld, door de knutselclub een poging gewaagd het voorbeeld op zijn minst te evenaren. Leny en Ed. van Gelder, bijgestaan door de kersvers opa geworden Frans Cals gingen aan de slag. Oma Annie Cals haakte om begrijpelijke reden even af zodat we gedrieën de klus moesten zien te klaren. En dat ging aardig. Voorheen was stad en land afgelopen om aan een voldoende hoeveelheid bloemslingers te komen maar zo vol met groen blad als in het voorbeeld was gebruikt kon nergens worden uitgehaald. "Dan draaien we maar meerdere bloemslingers ineen zodat het toch een beetje vol aanzien krijgt" was gelijk de conclusie.

Het uiteindelijke resultaat mag beslist gezien worden. Kom naar Brunssum en zie ze staan, prachtige kruisen met een feestelijke bloemenkrans. Voor al diegenen die het initiatief willen navolgen: de gemiddelde kostprijs per krans ligt even boven de 10 euro. Maar dan heb je een krans die kleurecht is en weersbestendig. De bandjes waarmee de kransen zijn vastgezet komen uit een tuincentrum en zijn gemaakt om klimplanten te geleiden.

Ed. van Gelder

Veldboeketje

Kruisen en kapellen hebben in de loop der eeuwen vele schrijvers, dichters en troubadours geïnspireerd. In de vaste rubriek 'Veldboeketje' ruimen wij een plekje in voor een romanfragment, gedicht, liedtekst, legende of enkele spreuken; geïnspireerd op de ontelbare monumentjes van vroomheid in het Limburgse landschap. Deze keer het gedicht 'Het Limburgse veldkruis' van Piet Schuttelaar uit Stein (dat is opgenomen in het pas verschenen boekje 'Golvend Heuvelland' van de hand van Chris Willems).

Het Limburgs veldkruis

*In het golvend land waar de Geul meandert
Bij vakwerkhuis vol romantiek
Is het Limburgs veldkruis, onveranderd
De vertrouwde symboliek.*

*Van een rustpunt in 's-mens' leven
Om bij zich zelve stil te staan
Ook al is 't maar heel even
't heeft menig mens heel goed gedaan.*

*Het kruis, van hout, steen of gegoten
De corpus met een veldboeket
De tekst vaak uit de streek ontsproten
Uitnodigend tot een kort gebed.*

*Door weer en wind zal het wat verweren
Maar geholpen door ons mensenhand
Zullen wij het respecteren
En siert het eeuwig Limburgs land.*

Piet Schuttelaar

Broenshemweg Margraten
Foto: Jan Jansen (Nuth)

*Kent ook u teksten (romanfragmenten, gedichten, liedteksten, legenden of spreuken) die volgens u in deze rubriek thuishoren?
Stuur ze – mét bronvermelding – op naar: Wiel Oehlen, Swier 47, 6363 CL Wijnandsrade.*

De Lourdesgrot in Oostrum

Half verscholen in een verwaarloosd park ligt in het Noord-Limburgse Oostrum een Lourdesgrot, die gebouwd is van grote zwerfkeien uit Scandinavië. Elk Mariaheilgdommetje heeft zijn verhaal; deze grot ook. In 1934 werd de Nederlandse afdeling van de Broeders van Liefde zelfstandig: zij noemde zich de Mariaprovincie. Tussen Oostrum en Wanssum vonden de broeders een passend terrein voor een eigen opleidingsinstituut onder de naam Paschalis. Het was niet ver van hun belangrijke vestiging het psychiatrisch instituut Sint-Servatius in Venray. In anderhalf jaar tijd werd bij Oostrum een ruim klooster opgetrokken. 31 Jaren later werd het noviciaat gesloten en verhuisden de overgebleven broeders naar Tilburg. Ongeveer 350 jonge mannen zijn er tot broeder opgeleid.

In 1968 was het gebouw al gedeeltelijk in gebruik door Sint-Servatius, en tegenwoordig is het een verslavingskliniek als onderdeel van de GGZ-groep Noord- en Midden-Limburg.

Mgr. Lemmens zegende in aanwezigheid van veel broeders en studenten de grot in op 17 mei 1938

Zwerfkeien

Het complex omvatte meer dan de kloostergebouwen. Die lagen op een uitgestrekt terrein, waarop plaats was voor allerlei vormen van recreatie.

De eerste twee groepen fraters bouwden een Lourdesgrot op het open terrein achter het gebouw. Vanaf de Mokerhei werden vier wagonladingen zwerfkeien aangevoerd, die daar door het smeltende landijs van de voorlaatste ijstijd zijn blijven liggen. De keien kreeg men gratis, maar de treinkosten moesten worden betaald. Gelet op het formaat van de stenen moet het letterlijk een krachttoer zijn geweest om de grot te bouwen, ook al waren de studenten met een man of dertig. De keien werden gestapeld en met cement vastgezet.

Steengoed

Er kwam een Mariabeeld van steengoed uit een Midden-Limburgs atelier in de hoge nis te staan. Ook werd ruimte gecreëerd voor een beeld van Bernadette, maar dat is er nooit gekomen.

De Lourdesgrot van Oostrum ligt tegenwoordig verscholen in het park

Het lukte de fraters om het bouwwerk af te hebben vóór 17 mei 1938, de dag dat bisschop Lemmens op de naamdag van Sint-Paschalis het klooster kwam inzegenen, en daarbij ook de kersverse Lourdesgrot inwijdde.

In de zomer van dat jaar werd een wandelpark rond de grot aangelegd. Er kwamen bomen en struiken, zitbanken en wandelpaden. Natuurlijk kregen de jongemannen ook de ruimte om te sporten.

Verwaarloosd

Het wandelpark en het sportterrein zijn er nog altijd, zij het in verwaarloosde staat. Dat geldt ook voor de grot: enkele stenen zijn losgeraakt en naar beneden gevallen en struiken wortelen tussen de keien. Gelet op het feit, dat er ongeveer 40 jaren lang amper onderhoud is gepleegd, valt dat nog mee. De tegenwoordige directie van het instituut zegt zich te willen bekommeren om de historische aspecten van het gebouw en de omgeving. Dat geeft hoop voor de toekomst, ook voor die van deze betrekkelijk onbekende Lourdesgrot.

Koos Swinkels

Studenten van het juvenaat gaan in 1938 op de knieën voor het Mariabeeld in hun zelfgemaakte grot

Limburgs mooisten (8)

Veldkruis in Doenrade

Dit smeedijzeren kruis in Doenrade doet mij terugdenken aan mijn kindertijd. In die naoorlogse jaren stond het pal tegenover het huis van mijn oma, op de hoek Bekweg-Kerkstraat. Ooit is het via de familie Hallmans – die oorspronkelijk uit de Duitse buurgemeente Hillensberg kwam – in Doenrade terechtgekomen. Het kruis stamt (zo wordt verteld) uit het jaar 1870. Men heeft er een nis omheen gemetseld en de buurtchap heeft dit monumentje netjes onderhouden en het altijd voorzien van verse bloemen. De families Dols, Janssen en Penners hebben het overige onderhoud voor hun rekening genomen. Vooral tijdens de kermis was het een waar pronkstuk, want dan diende het als rustaltaar tijdens de processie. In het jaar 1961 bouwden de buurtbewoners een kapel op deze plek en werd het kruis verplaatst naar de Bekkerveldweg, helemaal aan het einde van Doenrade, maar nu zonder nis.

Men kan zeggen dat het staat op het 'Drielandenpunt' Doenrade-Bingelrade-Hillensberg. En daar staat het nu te pronken tussen groen en bloemen, met op de achtergrond een prachtig panorama op Duitsland. Daarmee doet het ook nog een beetje recht aan zijn Duitse oorsprong.

Hopelijk heeft het kruis – met zijn interessante verleden – daar voor altijd rust gevonden en biedt het zelf een rustpunt voor zoveel mogelijk mensen, die er even willen bidden of een kruisje willen slaan.

Nia Jansen - Dormans

Foto: Jan Jansen (Nuth)

Wijlre kreeg op 7 juni een nieuw wegkruis

Eindstation voor een grafkruis

Het verhaal start met een email – we schrijven 8 november 2007 – ontvangen bij de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg.

Een kruis dat klaarblijkelijk overbodig is geworden. Soms wordt een graf geruimd of een overledene wordt elders herbegraven. Dit laatste is hier het geval. De betreffende mevrouw Brand is herbegraven in een gezamenlijk graf met haar zus op het kerkhof van Wijlre. Op de sokkel staat overigens niet Deen, maar wel Elena. Elena was haar officiële naam, maar in de volksmond noemde iedereen haar Deen.

Van: Leo Brand

Verzonden: donderdag 8 november 2007 16:03

Aan: Ben Brader

Onderwerp: Re: Kruis

Geachte heer Brader,

Het kruis (op de sokkel staat: Deen Brand 1911-1980, de sokkel kan als fundament gebruikt worden) bevindt zich op de locatie bij steenhouwerij Schutz, Industrieweg 7 te 6245 HW Eijsden. Tel.: 043-4092341. Dhr. Rene Meyers is de contactpersoon.

U kunt het kruis daar ophalen. Raadzaam om van te voren dhr. Meyers te bellen. Een dringend verzoek/wens mijnerzijds: wilt u mij tzt laten weten waar het kruis opgesteld is, omdat ik overweeg voor langere tijd de onderhoudskosten te dragen.

Graag van u horend en met vriendelijke groet,

Leo Brand

Monumentenwacht

Het Brandkruis is daadwerkelijk opgehaald door de Monumentenwacht Limburg en vervolgens in een loods in Thorn opgeslagen. Een mededeling in het blad "Kapellen en Kruisen" wijst geïnteresseerden er op, dat men dit kruis een nieuwe bestemming kan geven.

De werkgroep Kruisen en Kapellen van de Vereniging Sittards Verleden meldt zich en heeft het kruis in Thorn opgehaald om het te zijner tijd een plekje te geven binnen het eigen werkgebied. Echter toen men enige notie had over de voorgeschiedenis van dit grafkruis zag men hier toch vanaf.

Wijlre

Het kruis stond op een graf van een overleden inwoner van Wijlre, waardoor het kruis eerder een plekje in Wijlre verdiende dan in de regio Sittard.

Joep Evers was als lid van de werkgroep Kruisen en Kapellen van de Vereniging Sittards Verleden in contact gekomen met ondergetekende. Hij gaf in dat gesprek aan, dat hij een kruis voor ons dorp had en vertelde het achtergrondverhaal.

In dat eerste gesprek komt een aantal overwegingen naar voren. Belangrijk is dan onder andere de vraag: waar het kruis te plaatsen? Binnen vijf minuten was het antwoord gevonden. Bij de enige toegangsweg naar het dorp waar nog geen kruis staat. Vanuit Wittem, Eys, Ubachsberg, Gulpen. Etenaken staan overal kruisen. Alleen de weg van Elkenrade kent geen ontvangstkruis.

Een gesprek met de wethouder geeft al snel soulaas over de beschikbare grond. Zijn relatie met het Waterschap Roer- en Overmaas is zodanig dat er een plek gevonden wordt bij de nieuwe waterbuffer.

Smeedijzeren kruis beschikbaar

De heer Leo Brand meldde zich bij de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg met de mededeling, dat hij een oud smeedijzeren kerkhofkruis beschikbaar had.

Het kruis staat op een hardstenen sokkel met als tekst "Deen Brand 1911 - 1980". Monumentenwacht Limburg was zo vriendelijk het kruis vanuit Eijsden naar Thorn te transporteren, alwaar het te bezichtigen is.

Geïnteresseerde organisaties kunnen zich schriftelijk melden bij de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg in Roermond.

Uit: Kapellen en Kruisen - april 2008

Wachtpost 12 ²⁾

En laat dat nu net de plek zijn waar de laatste bewaakte overweg was van het miljoenenlijntje. Wachtpost 12 werd vanaf juni 1939 (Toeval? Een inzegening 70 jaar na dato) bediend door mevrouw M. Keulders-Bessem. Zolang zij hier werkte tot aan haar pensionering in november 1965, heeft zich nooit een dodelijk ongeluk voorgedaan. Dit betekende het einde voor wachtpost 12.

Laatste werkdag van mevrouw Keulders en einde Wachtpost 12 ²⁾

Op haar laatste werkdag werd zij door de Nederlandse Spoorwegen in het zonnetje gezet. (bron: Wielder, Wylré, Wijlre, 1981).

Brandkruis ³⁾

Harry de Groot

Het kruis is inmiddels opgeknapt en van een nieuwe tekst voorzien. De maker is de heer Harry de Groot, een smid uit Utrecht, die goede betrekkingen onderhield met Aad de Haas (kruisweg van Wahlwiller) en pater Mathot. Deze laatste is weer de maker van het rustkruis bij de Etenakerhof. Op verzoek van de familie Brand heeft deze Wittemse redemptorist in de jaren zestig dit eenvoudige, maar mooie keramische kruis vervaardigd.

Harry de Groot was van oorsprong wagensmid bij de tramdienst van de gemeente Utrecht, later heeft hij zichzelf verder ontwikkeld tot kunstsmid.

De inzegening ³⁾

Jan van Nijlen

De inspirerende tekst op het kruis komt van een gedicht van Jan van Nijlen en werd heel toepasselijk door een lid van de familie Brand uitgezocht.

Op zondag 7 juni 2009 is op de plek waar ooit wachtpost 12 stond het nieuwe kruis door de pastoor ingezegend en heeft dit kruis zijn eindbestemming bereikt.

John Schoenmaekers

1) Joannes Joannes-Baptista Maria Ignatius **van Nijlen** (1884 - 1965) was een Vlaams dichter. Hij is alom bekend geworden door de zin "Bestijg den trein nooit zonder Uw valies met dromen, dan vindt g'in elke stad behoorlijk onderkomen..."

2) Foto "Wielder, Wylré, Wijlre", 1981

3) Foto John Schoenmaekers

*Ik ben vermoeid. Toch ben ik nog gestegen
tot op de heuvel in het late licht,
en voor mij kronkelen de duistere wegen
van 't avonddorp, dat daar verlaten ligt.*

*Is nu de wereld zoveel ouder?
Alles lijkt mij zo vreemd en toch bekend.
Ik mis alleen een vriendelijken schouder,
een lichaam, dat mijn lust voelt en herkent.*

*Ik ben alleen voor gans mijn verder leven,
er is niets meer dat me aan deze aarde bindt.
En toch, ik voel mijn hart onstuimig beven:
Daar staat een boom, dàar speelde ik als kind.*

Kruis Mamelis

Het op de Contactdag in Hoensbroek op 18 april 2009 voorgelezen mailtje van Pierre Heijboer uit Amsterdam fascineerde mij in hoge mate, dus ben ik er maar eens ingedoken. De openingszin doet meteen de oren spitsen. Moet een intelligente Randstedeling zich tegenwoordig verontschuldigen, dat hij zich bezig houdt met iets als een crucifix, een christus-corpus? Ik mag hem om te beginnen toewensen, dat als het geloof er dan al niet meer is, hij dan toch moge overvloeien van hoop en liefde. En dat laatste is het voornaamste, zo geloven wij.

Turbo-rotonde

En dan zijn verhaal, dat begint in het gehucht Mamelis (klemtoon op de eerste lettergreep), gelegen aan de Provinciale Weg Maastricht – Vaals, tussen Nijswiller en Lemiers, daar waar rechtsaf de Vijlenerberg begint. Dit was tot afgelopen winter een drukke T-splitsing - nu is er een turbo-rotonde aangelegd voor een vlottere doorstroming van het verkeer. Bij die gelegenheid is ook het monumentale wegkruis uit 1932 nogal wat meters verplaatst, maar daarover later meer.

Selzerbeek

Mamelis is een fascinerend gehucht, waar de geschiedenis op straat ligt. De bebouwing bestaat uit een drietal flinke hoeves en een voormalige graanmolen, alle rijkelijk voorzien van schitterend vakwerk. Het gehucht ligt ingeklemd tussen de Provinciale Weg uit 1824 en de Selzerbeek, die daar de grens vormt met Duitsland. Die beek bevat een lange doorwaadbare plaats (voorde), waar ook vandaag de dag nog de boer met zijn tractor plus aanhanger doorheen rijdt richting Orsbach. Waar de voorde aanlandt, is een kruispuntje van veldwegen met op een verhoogd pleintje een oud smeedijzeren wegkruis tussen twee (van de oorspronkelijk drie of vier) monumentale kastanjabomen. Op de uiteinden van de kruisbalken zijn margrietten ingesmeed. Ervoor staan twee grensstenen, een vierkante uit 1926 (nr. 201) en een plat-afgeronde met adelaar van het Rijk van Aken uit 1338. Een soortgelijke staat bij de ongeveer twee kilometer verderop gelegen Romaanse Catharinakapel van Oud-Lemiers, Nederlands oudste zaalkerkje uit de XII eeuw, eveneens gelegen aan de Selzerbeek.

Hof van Mamelis

Maar wij blijven liever nog even in Mamelis. Een molen Mamelmes wordt al in 1243 vermeld en de Hof van Maemlois in 1392 met gronden onder de abdis van Burtscheid.

De huidige carré-hoeve "Hof van Mamelis" draagt het jaartal 1623 op de sluitsteen boven de boogvormige toegangspoort. Ze verwisselde in de loop der eeuwen diverse malen van eigenaar, totdat ze in 1923 werd aangekocht door de toen Duitse monniken van Abdij St. Benedictusberg, hoog gelegen ten noorden van het gehucht Mamelis en van verre te zien met zijn twee ronde hoektorens.

W.O. II

"Abdij Mamelis", zoals ze in de volksmond heet, werd in 1922/23 gebouwd door Abt Romualdus Wolters naar plannen van de Duitse architecten Böhm en Weber.

Tijdens W.O. II bleek het voor de Duitse benedictijnse bewoners moeilijk om neutraal te blijven en sommige sympathiseerden zelfs met het nationaal-socialisme. In september 1944 werden zodoende de Duitse monniken geïnterneerd en later naar Duitsland uitgewezen. In de volgende jaren werd het kloostergebouw bewoond door Amerikaanse soldaten, po-

litieke gevangenen en vanuit Indonesië gerepatrieerde gezinnen.

Er was één Nederlandse monnik overgebleven, die een beetje toezicht kon houden, maar er werd toch veel vernield en gestolen.

In 1951 werd de abdij opnieuw betrokken door 13 monniken van St. Paulus Abdij van Oosterhout en sindsdien is het dagelijks koorgebied (nog steeds in het Latijn) daar nooit verstomd. Als u Gregoriaans wilt horen "zoals het bedoeld is", dan kan ik u een bezoek aan de Vespers aanbevelen, dagelijks om 17.00 uur, vrij toegankelijk.

Dom van der Laan

De in binnen- en buitenland vermaarde monnik-architect Dom Hans van der Laan (1904 -1991) voegde aan de archaisch aandoende "Duitse" abdij een crypte (1962) toe met daarboven een kerk met atrium (1968). In 1987 voltooide hij zijn levenswerk door de toevoeging van een sacristie en bibliotheek met tweede binnenhof en afsluitende open zuilengalerij. Zijn schepping trekt tegenwoordig architectuur-studenten van over de hele wereld.

Het kruis op zijn nieuwe locatie

De abdij, gezien vanaf de rotonde

Monumentaal wegkruis

Keren wij terug naar ons verhaal over de wegkruisen. Omdat op de T-splitting Mamelis richting Vijlen al geruime tijd een wegkruis werd gemist, lieten in 1932 de Duitse benedictijnen door een bevriende relatie een monumentaal hardstenen wegkruis oprichten met een veelheid aan tekst.

Op de dwarsbalk van het kruis staat (moeilijk te lezen) in gotische letters "*Mein Jesus Barmherzigkeit*". Op het basement staat in grote kapitalen "*Pax*". Op de voorkant van de sokkel een opwekkende tekst van St. Paulus: "*IHR SEID UM EINEN/TEUREN PREIS ER=/KAUFT WORDEN. SO VERHERRLICHT GOTT/IN EUREM LEIBE //I.KOR. VI,20*". Bij diverse auteurs vond ik het laatste woord weergegeven als "*LEBEN*", hetgeen er dus niet staat. Ook in de Willibrord-vertaling vinden wij: "Eert dan God met uw lichaam". Wie het echt wil snappen leze hoofdstuk VI uit de eerste Brief aan de Korintiërs.

Achter op de sokkel kunnen wij rechts onderaan lezen: "*ABTEI BENEDIKTS-BERG 1932*".

Tenslotte (met het gezicht naar het kruis) op de linkerzijde van de sokkel (onderaan): "*Pohl u. Esser Aachen*". Ik neem aan, dat dit de naam is van de steenhouwerij.

Aangerezen

Welnu, dit grote kruis uit 1932 diende volgens de overlevering ter vervanging van een ouder kruis, dat echter aan de overkant van de weg bij een boom had

gestaan en dat daar zou zijn aangerezen door een landbouwvoertuig. De nieuwe plek werd als veiliger en dus geschikter beoordeeld. (De ironie wil overigens, dat ook het kruis uit 1932 in 1996 door een op het veld erachter werkende tractor van zijn sokkel werd gereden, zodat het PAX-basement vernieuwd moest worden). Deze mondelinge overlevering werd mij aangereikt door de huidige archivaris van de Abdij, Frater Lambertus Moonen O.S.B., die van alle heemkundemarkten thuis is.

Frans Schleiden

Ook de priester Frans Schleiden (1896 - 1955) komt hier om de hoek kijken. Hij leeft voort als een bekend dialectschrijver. Hij werd geboren nabij Schleiden (!) in de Duitse Eifel. Verloor op 4-jarige leeftijd zijn vader. Zijn moeder kwam uit Bocholtz (Z.L.). Hij volgde als interne leerling het gymnasium te Weert en doorliep zijn seminariële-opleiding in Rolduc en Roermond. Zijn eerste functie was die van kapelaan in Vijlen (1920 – 28). Daarna werkte hij als kapelaan in Hoensbroek (1928 – 36) en Molenberg bij Heerlen (1936 – 39). Zijn eerste pastoorsbenoeming was te Mheer (1939 – 45), waarna hij

benoemd werd in Holz/Kerkrade, waar hij verbleef tot aan zijn vroege dood. Hij schreef zijn leven lang in het Vijlens dialect, dat hij zich eigen maakte met behulp van zijn huishoudster ("z'n maagd") Fiena Schins. Deze had een zus, die vanaf 1919 met haar man Creusen in Mamelis woonde. Een zoon van dit echtpaar vertelde Frater Lambertus over dit eerdere kruis, dat dus vernield zou zijn. En dat de jonge kapelaan dan vervolgens het houten corpus veilig stelt, past wonderwel in de schitterende verhalen, die Schleiden vertelt in onvervalst boerenidioom: een genot om te lezen en te herkennen hoe men vroeger sprak in de heuvellanddorpen. Een houten corpus hoort bij een houten kruis van het vliegermodel of met ronde kap, zoals ze in het Heuvelland en de Voerstreek nog sporadisch te zien zijn. Echter ze zijn al decennia niet meer veilig voor antiekdieven. Midden in Epen werd in 1989 een prachtexemplaar gestolen. Het is verstandiger de houten corpora veilig naar binnen te halen en ze te vervangen door bronzen exemplaren. Alleen niet oppoetsen zodat ze blinken, want ook dan komen de raven er op af !

Veldeke

Vanaf 1929 was Frans Schleiden bestuurslid van VELDEKE, de vereniging tot instandhouding en bevordering der Limburgse dialecten, opgericht in 1926. Hij publiceerde in vrijwel elk nummer van het verenigingsblad. VELDEKE nr. 166 van september 1955 is geheel aan (het overlijden van) Frans Schleiden gewijd. Het bevat een grote portretfoto van hem als pastoor van Mheer (sympathieke vent met pijp !) en een tekening, die de bekende schilder Aad de Haas (kruisweg Wahlwiler) van Schleiden maakte, toen hij lag opgebaard in de pastorie op de Holz in Kerkrade. Schleidens bekendste werk is wellicht "De Hillige vaggen Durp" (Heerlen 1946).

U ziet het, Pierre Heijboer, uw grootmoeders meer dan plausible verhaal echoot nog volop na in het Selzerbeekdal in en om Mamelis !

Bert Melchior

Een nieuw kruis aan de Meijelse Eerenbeemd

Een paar regendruppels, maar daarmee hield men op zaterdag 18 april 2009 de Meijelsen niet weg van het kruispunt Eerenbeemd-Berkenheg. Om vijf uur verwelkomde de voorzitter van Stichting Veldkapellen en Wegkruisen Meijel, Fried Hoeijmakers, een gemengd gezelschap van buurtbewoners, belangstellenden, medewerkers van Kerkbestuur en Stichting, maar vooral vier kinderen uit het gezin Van der Elsen-Gijzen. Hij gaf in het kort de geschiedenis van dit kruis weer, zoals die hierna volgt. Maar vooral sprak hij dank uit naar ieder in en buiten Meijel die had meegewerkt om op deze plek weer een mooi veldkruis te kunnen plaatsen.

Daarna vroeg hij André, Marie, Leo en Harrie van der Elsen het kruis te onthullen. Een kleurig nieuw corpus op een stevig houten kruis verscheen, hopelijk nog lang een gewaardeerde wegwijzer. Dat benadrukte pastoor Schoenmakers. Het kruis is op onze levensweg als een teken dat de weg wijst naar verlossing, liefde, nieuw leven, uitstraling en naar onze taak om niet alleen plezier met een ander te delen maar ook verdriet. We moeten ons niet laten dwarsbomen, maar met troost en vreugde getuigen, overal waar we langs de wegen gaan. Helemaal in de oude Meijelse traditie zegende hij het kruis, terwijl de regendruppels wegbleven en de droogte kwam voor een gezellige gezamenlijke kop koffie met cake.

Marie, André, Harrie en Leo van der Elsen

Het Veldkruis aan de Eerenbeemd in Meijel

Dit is een verhaal van mogelijkheden en wonderlijkheden die rond dit mooie veldkruis spelen.

In 1866 gaf de verdienstelijke aardrijkskundige en kaartenmaker Jacob Kuyper in zijn gemeentatlas van Limburg aan, dat op de Donk te Meijel een veldkruis stond. Hij tekende het kruis juist op de plaats waar de Jan Thijssensteeg afsplitst van de weg Hoek-Donk. Ook landmeter Pichot tekende daar in 1841 een veldkruis. Op oudere en jongere kaarten is dat kruis niet terug te vinden.

Waarschijnlijk is het een zeer oud kruis geweest, dat na 1866 gerestaureerd moest worden. Daarvoor brachten de mensen van de Donk het naar de dichtstbijzijnde timmerman in Meijel, Jan Martens aan de Molenstraat. Deze, in 1844 geboren zoon van Antoon Martens en Hendrina Berben, had aan de Molenstraat een timmerzaak, waarbij hij woonde met zijn vrouw Hendrika Hoeben.

Jan Martens heeft geen kans gezien het kruis te repareren, hij overleed vrij jong in 1893. Zijn vrouw trouwde een jaar later met Pieter van der Velden en vertrok 23 april 1894 naar Helden. Toen ging de timmermanswerkplaats over aan Peter Verheggen uit Baexem. Hij heeft waarschijnlijk niet naar het kruis omgekeken of het zelfs nooit gezien voor hij in 1900 weer naar Baexem ging.

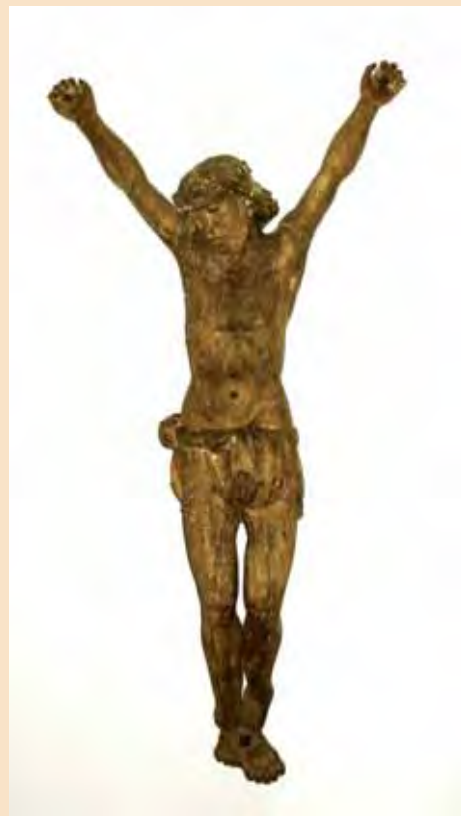
Op 24 april 1900 kwam Willem Gijzen uit Roggel met zijn vrouw Gertrudis Dorssers en hun kinderen in dat pand, eigenlijk een boerderij, aan de Molenstraat wonen. Een van de kinderen was Margaretha Aldegonda Gijzen die in 1897 in Roggel geboren was en die op 29 april 1919 trouwde met de Meijelse Jacobus van der Elsen, zoon van Andries van der Elsen en Maria Stammen. Die Margriet, mevrouw Van der Elsen-Gijzen, vertelde in 1974 het volgende verhaal.

"In 1900 zijn we verhuisd van Roggel naar Meijel, waar mijn vader het boerderijtje in de Molenstraat had gekocht. Het waren vader, moeder, broer Piet, dochter Margriet en mijn oude oma, de moeder van mijn vader. Op zekere dag was oma in de schuur wat aan het knutselen in het 'bermhool', zo werd de ruimte tussen de muur en de stijlen vroeger genoemd, en daar vond ze een kruis zonder armen en voeten. Het werd op zolder gezet en daar stond het tot het jaar 1912, toen broer Piet zo ernstig ziek werd dat vader beloofde dat hij het kruis zou repareren als Piet beter werd en dat hij het in het veld zou plaatsen. Piet werd beter en vader Willem hield zijn woord. Timmerman Hub Hanssen aan de Molenstraat zou proberen er handen en

voeten bij te maken. Naar men meende was dat aardig gelukt.

Doch het beeld was niet bestand tegen weer en wind, zodat het aanhoudend gerepareerd moest worden. Toen werd besloten een nieuwe corpus van steen te laten maken en het oude bij een echte kunstenaar te laten opknappen. Pastoor Schreurs werd hiervoor in de arm genomen en die zorgde voor het opknappen. Het oude kruis kreeg in 1954 een plaats in de kerk."

Dat veldkruis werd met het gezicht naar het oosten geplaatst op een akker van de familie Van der Elsen, in de hoek van Berkenheg en Eerenbeemd.

Het corpus van het oude veldkruis van de Eerenbeemd

Een houten knielbankje ervoor en een ijzeren offerblok 'Voor de armen'. Elk jaar haalde Willem Gijzen het offerblok leeg, deed het geld in een groflinnen zakje en bracht het naar de koster. Drie lindebomen stonden erbij en wat slechte rozenstruiken. Het stond tegenover de huidige plaats zo op de straathoek, dat het moeilijk was er met paard en wagen de bocht te nemen.

Het kruis boven het altaar en in het veld

Zodra je de kerk van Meijel binnenkomt, zie je hoog achter het altaar een groot corpus tegen de oostelijke wand. Toen er voor de nieuwe kerk in 1954 een kruis gemaakt moest worden, volgde de Haagse kunstenaar en restaurator Jac Clavaux het advies van bouwpastoor Joseph Schreurs. Die wees hem op een veldkruis, dat al een hele geschiedenis in het peeldorp achter de rug had, het veldkruis van de Eerenbeemd. De kunstenaar liet in 1955 de oude vormen terugkomen in dat grote corpus van Christus.

In 1955 kwam een nieuw kruisbeeld in een mooie beplanting aan Eerenbeemd en Berkenheg. Dat moest in 1959 echter verhuizen. In verband met de ruilverkaveling in Meijel kwam de akker van de familie Van der Elsen in bezit van de familie Van Gassel. De heer Van

Gassel verzocht het grondstuk 'zonder d'n heier' in bezit te mogen nemen. Daarom verhuisde het nog jonge veldkruis schuin over het kruispunt naar de overzijde in een plantsoen op gemeentegrond, de huidige plek. Het oude veldkruis bleef dus niet in de buitenlucht, maar wordt sinds 1955 beschermd bewaard in de dagkapel van de Meijelse kerk. De ouderdom en de buitenlucht hadden echter zo op dit corpus ingewerkt, dat het in 2008 noodzakelijk was een volledige restauratie toe te passen, voordat een mal gemaakt kon worden voor het nieuwe kruis aan de Eerenbeemd.

Het Kruis van de Eerenbeemd weer nieuw

Tot 1986 kon het veldkruis er ongeschonden staan en bleven mensen er even in rust naar kijken, een klein gebedje, een bosje bloemen, zonder knielbankje en offerblok. Op 14 november 1986 echter werd het door vandalen zodanig vernield dat in 1987 een nieuw kruis gemaakt moest worden.

Pastoor Schoenmakers zegent het kruis

Twee jaar later, op 28 maart 1989, volgde weer een vernieling, maar toen kon het kruis gerestaureerd worden. Ook in 2006 is het corpus zwaar beschadigd, waarna Jo van Bree een tijdelijke en onvolledige reparatie verzorgde. In 2008 werd op verzoek van de Stichting Veldkapellen en Wegkruisen Meijel door de werkplaats van de Stichting Veldkruisen te Venray een volledig nieuw beeld gemaakt, een replica van het oude corpus dat in de kerk hangt. Dit kruis werd zaterdag 18 april 2009 gezegend.

Henk Willems

Foto's: Els Hoeijmakers

Stimuleringssubsidie Zuid-Limburg van de baan

De regelmatig in Limburg gehoorde klacht, dat het Midden en het Noorden door de provincie slechter behandeld worden dan het zuiden, gaat voor de kruisen- en kapellenwereld niet op.

In 2007 werd een Stimuleringssubsidie in het leven geroepen, waarbij plaatselijke organisaties als bijdrage in het onderhoud een bedrag van € 25 per kapel en € 5 per kruis ontvingen. De regeling gold "voorlopig" echter alleen voor het Midden en het Noorden van Limburg. De reden daarvoor was, dat deze delen van Limburg inmiddels door de Monumentenwacht geïnventariseerd waren, zodat er een betere kijk op het bestand aan objecten was ontstaan.

De bedoeling was, dat in 2008 het zuiden aan de beurt zou komen. Inmiddels had op het Gouvernement de mening echter postgevat, dat de Stimuleringsregeling niet de juiste manier was om het onderhoud van kruisen en kapellen te verzekeren. Er is nu een nieuwe regeling in de maak, die waarborgen inhoudt voor een permanent goed onderhoud.

De Monumentenwacht Limburg zal deze regeling, waarvan de details nog niet bekend zijn, uitvoeren.

Voor organisaties, die objecten beheren met achterstallig onderhoud, is het aan te raden daarvan in dit kader melding te doen aan de Monumentenwacht Limburg - Postbus 3519 - 6017 ZG Thorn.

Faits divers

Nieuw kruis in Mechelen

Op zondag 3 mei 2009 is een nieuw kruis op de schuttewei te Mechelen ingezegend. Het kruis is in de jaren twintig van de vorige eeuw gemaakt door smid Kohl uit Mechelen en diende als grafkruis voor de heer Maassen, de opa van Hub Maassen uit Mechelen. Het moest van het oude kerkhof voor de kerk in Mechelen geruimd worden, omdat de grafrechten verlopen waren. Hub Maassen belde mij in november 2008 op, met de vraag of ik dit kruis kon gebruiken. Ik heb die vraag bevestigend beantwoord en heb het kruis geruimd. Een bestemming had de heer Maassen niet, aangezien hij al op leeftijd is en ook ik had die niet en heb het kruis meegenomen en het in orde laten maken door Wiel Erven uit Kunrade (en er door hem een mooie bevestigingsplaat onder laten zetten). De heer Maassen uit Mechelen belde mij in maart 2009 op met de vraag of ik het kruis nog in mijn bezit had, aangezien de heer Coolen – de koning van de schutterij van Mechelen – een kruis zocht om op de schuttersweide te plaatsen. Ik heb het kruis toen teruggeschonken aan de heer Maassen, die het aan de heer Coolen heeft gegeven. Deze heeft het laten zandstralen en verven en hij heeft een sokkel laten metselen, voorzien van een hardstenen plaat. Het kruis is op 1 mei geplaatst en op 3 mei plechtig ingezegend door pastoor van de Berg, onder begeleiding van de schutterij St. Sebastianus uit Mechelen. Het bordje aan de voet van het kruis bevat de tekst "Gedink os sjötters".

Chris Willems

Saorskapel te Nederweert Eind wordt herbouwd

Het Limburgs Openluchtmuseum Eynderhoof te Nederweert Eind heeft plannen om de Saorskapel op het museumterrein te herbouwen.

St. Anna-kapel.

De Annakapel in vervlogen tijden

Saors is een verbastering van de familienaam Saes. Een boerenfamilie met die erfnaam woonde vlakbij de kapel en heeft jaren lang voor het onderhoud van de kapel gezorgd. Door oorlogshandelingen heeft de kapel schade opgelopen, waarna de bewoners samen met buurtgenoten de kapel hebben hersteld.

De kapel, die uit het begin van de 19^e eeuw zou stammen, was toegewijd aan de H. Anna, een populaire heilige in onze streken. In de kapel heeft ook lange tijd een beeldengroep Anna te Drieën gestaan: Anna wordt dan afgebeeld met haar dochter Maria en haar kleinzoon Jezus.

De kapel heeft gestaan naast de huidige boerderij/woning, nu Eind 81 te Nederweert-Eind.

Van de kapel bestaan slechts enkele foto's en men is thans doende zoveel mogelijk informatie over de oude kapel te verzamelen, zodat een herbouw verantwoord kan worden uitgevoerd.

Informatie over de kapel is welkom bij Harrie Koppen van het Openluchtmuseum.

Het oudste kruis van Ubachsberg

Aan de Geerweg te Colmont-Ubachsberg bevindt zich het oudste kruis van Ubachsberg. Het is een memoriekruis uit 1841 en bevat de tekst "Bet vor Gestel van saleger Johannes Shrijvers, hir overleden den 15 juli 1841. O.S.V.D".

Johannes Shrijvers was afkomstig uit Wahlwiller en kwam in 1794 in Ubachsberg wonen, toen hij trouwde met een zekere juffrouw Janssen. Ze gingen wonen op de boerderij De Leuf (waar nu het restaurant 'De Leuf' is gevestigd). Na vier jaren huwelijk stierf zijn vrouw en hij hertrouwde in 1804 met de weduwe Hoeppermans. Hij zou hier gestorven zijn aan een hersenbloeding in de ouderdom van 72 jaar en was de laatste overledene uit Ubachsberg, die in Voerendaal op het kerkhof werd begraven.

De letters op het tekstbordje O.S.V.D. betekenen "Omni Salus Verbo Dei", wat betekent "Alle Heil is in het woord van God gelegen".

Het kruis wordt onderhouden door een inwoner uit Colmont. In 2006 heb ik het voorzien van een nieuw tekstplaatje.

Tekst en foto:
Chris Willems

Kruisweg Watersley

De ernstig verwaarloosde kruisweg, hoog gelegen op een heuvel van het landgoed Watersley heeft de volle aandacht van de Werkgroep Kruisen en Kapellen van de Vereniging Sittards Verleden. Samen met de Stichting Kruisen en kapellen in Limburg wordt getracht dit religieus erfgoed voor het nageslacht te bewaren.

Op 3 juni vond een gesprek plaats met de voorzitter van de Raad van bestuur van de Stichting Pergamijn, waarbij bleek, dat het gebouwencomplex weliswaar in de verkoop staat, maar dat Pergamijn zich toch verantwoordelijk voelt voor de kruisweg. Onlangs is door Pergamijn het pad voor de kruisweg namelijk opgeschoond en toegezegd is, dat de rommel bij de eerste staties zal worden opgeruimd.

De Werkgroep van haar kant heeft de bereidheid getoond om voortaan het klein groen onderhoud te verzorgen.

Voor het opknappen van enkele beeldengroepen en daken zal door de Werkgroep offerte worden gevraagd, waarna de financiering van de werkzaamheden moet worden bezien.

Herbert Geene (links) en Fons Morel van de werkgroep Kruisen en Kapellen bij een inspectie van de kruisweg.

Pas verschenen

- Lees én wandeltip -

Golvend Heuvelland

'Wist u dat alleen al in de gemeente Wittem-Gulpen 16 kapellen en 350 kruisen staan of hangen, in de gemeente Margraten 285 kruisen en 16 kapellen, in de gemeente Nuth 87 kruisen en 17 kapellen, in de gemeente Valkenburg 99 kruisen en 22 kapellen, in de gemeente Simpelveld 72 kruisen en 5 kapellen, in de gemeente Eijsden 84 kruisen en 5 kapellen en in de gemeente Vaals 107 wegekruisen. En dan heb ik de diverse Lourdesgrotten en gevel- of nisbeeldjes nog niet meegerekend'.....

Aldus Chris Willems uit Ubachsberg in zijn onlangs verschenen boek 'Golvend Heuvelland'. In 2008 verscheen van zijn hand 'Langs 'sHerenwegen in Doorkruist Heuvelland'. Dat boekje werd zo goed verkocht, dat het binnen een paar maanden was uitverkocht; reden waarom Willems dit jaar opnieuw met zijn fotoestel Zuid-Limburg is ingetrokken en achter zijn computer is gekropen om een vervolg op zijn debuut te produceren. Die noeste arbeid heeft begin dit jaar tot 'Golvend Heuvelland' geleid, dat ongetwijfeld ook binnen de kortste keren zal zijn uitverkocht.

In het handzame boekje neemt hij de lezer (én kijker) bij de hand voor een tocht langs kloosters, kastelen, molens, vakwerkboerderijen maar vooral toch kruisen en kapellen in het Limburgse Heuvelland.

Het boek van 195 pagina's bevat 450 foto's met bijschriften; overzichtelijk per gemeente ingedeeld en alfabetisch gerangschikt. Achtereenvolgens passeren sfeervolle selecties uit de gemeenten Eijsden, Gulpen-Wittem, Margraten, Nuth, Simpelveld, Vaals, Valkenburg en Voerendal de revue.

Golvend Heuvelland, Chris Willems. Verkoopadressen: boekhandel de Wegwijzer (Wittem), boekhandel Winants (Heerlen), the Readshop (Hoensbroek), boekhandel Funcken (Landgraaf), boekhandel Thoma (Vaals), boekhandel Plantage (Heerlen), de vestigingen van VVV in Valkenburg, Epen, Gulpen en Neerbeek en Chris Willems, Kerkstraat 47, Ubachsberg (chr-willems@planet.nl).

Wiel Oehlen

Kruiskapel Kapellerlaan Roermond